

УДК 621:336:131

О.М. Зборовська, О.А. Євтушенко

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто механізм управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств. Охарактеризовано складові механізми управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств машинобудування. Запропоновано напрями удосконалення механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств за рахунок введення додаткових елементів формування інформаційних потоків, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів та виявлення ризиків.

Ключові слова: основні засоби, механізм управління, фінансове забезпечення відтворення основних засобів.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Низький технічний стан основних засобів та брак коштів для їх оновлення є важливими проблемами для машинобудівних підприємств України. Формування високотехнологічної виробничої бази створює умови для виробництва конкурентоспроможної продукції. Запровадження механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів здатне забезпечити безперервність цього процесу при збереженні фінансової стабільності підприємств машинобудування та прийнятному рівні ризиків.

Аналіз досліджень і публікацій. Огляд літературних джерел переконує, що окремі питання формування механізму управління фінансового забезпечення відтворення основних засобів досліджувалися в теоретичних і практичних розробках вчених, зокрема Г.В. Астапова, Г.О. Прунцева, І.Ю. Приварникова, Н.А. Єфіменко, О.І. Фурсов та ін.

Г.В. Астапова дослідила фінансові механізми відтворення та оновлення основних фондів підприємств. Нею обґрунтовано формування кредитних механізмів та механізмів використання власних коштів та амортизаційних відрахувань для відтворення та оновлення основних фондів підприємств [1].

Г.О. Прунцева проаналізувала основні складові механізму управління процесом фінансування розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств, виокремила специфічні елементи за наявними концептуальними блоками функціональним, інструментальним та інформаційним [5].

І.Ю. Приварникова розглянула систему управління процесами використання та оновлення основних засобів промислових підприємств, зокрема організаційно-функціональний механізм управління основними засобами [4].

Н.А. Єфіменко дослідила механізм управління відтворенням якості основного капіталу машинобудівних підприємств [3]. Вона охарактеризувала функціональну структуру механізму управління відтворенням якості основного капіталу машинобудівних підприємств та її елементів.

О.І. Фурсов вивчив формування організаційно-економічного механізму управління основними засобами в умовах реструктуризації підприємств. Він розробив організаційно-економічний механізм управління основними засобами підприємств, який базується на процесному підході до управління [6].

Проте питання формування механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств потребують подальшого глибшого обґрунтування у процесі їх дослідження.

Метою статті є побудова механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємств машинобудування та характеристика його елементів.

Ж.М. Балабанюк розглядає механізм управління як сукупність органів, засобів і способів (методів, прийомів, технологій) взаємодії між двома підсистемами організації – керуючої та керованої [2]. Під системою управління розуміються структура, функції, ресурси (всі, що забезпечують діяльність організації), потоки інформації, технології управління. Функції управління реалізують процеси на підставі прийнятих рішень. Механізм реалізує управлінські рішення, виконуючи функції організації через процеси управління в межах системи управління [2].

Мета створення механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів полягає в формуванні необхідної величини джерел фінансування відтворення основних засобів з урахування мінливого конкурентного середовища в межах прийняттого рівня ризику.

Основними завданнями, які необхідно вирішити підприємству при управлінні фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів, є: формування інформаційних потоків, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів, визначення потреби в основних засобах; виділення типу та форм відтворення основних засобів; визначення джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів; виявлення ризиків, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів.

Об'єктом управління виступає фінансове забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства. Суб'єктом системи управління є власники та керівництво підприємства.

У механізмі управління використовуються такі економічні методи управління, як прогнозування, планування, самофінансування, амортизація, кредитування, інвестування, оренда, лізинг, оподаткування. Важелями управління є амортизаційні відрахування, прибуток, орендна плата, лізингова плата, податки, відсотки.

Дія запропонованого механізму управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств починається з аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища (рис. 1, блоки 1 і 2).

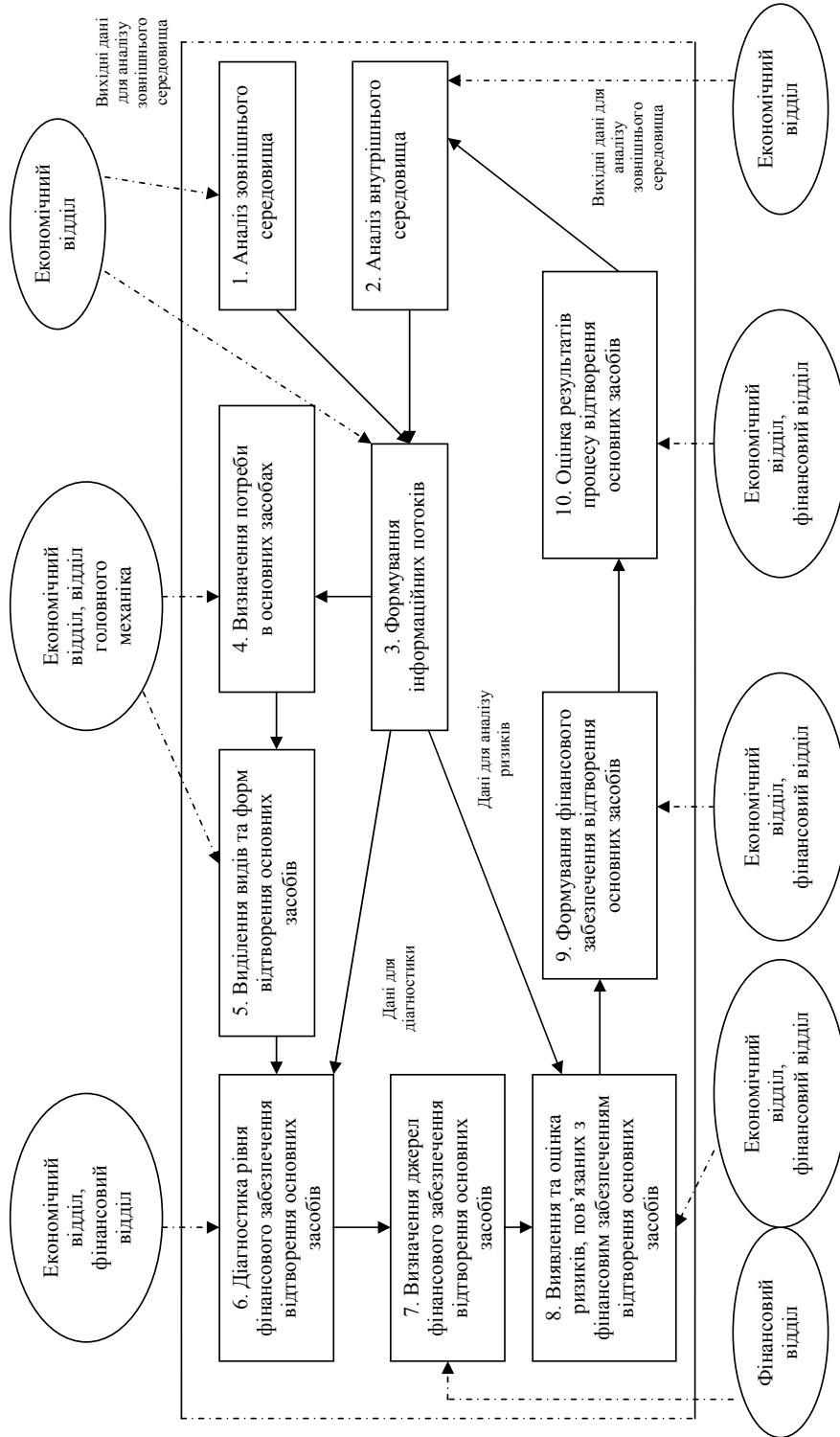

Рис. 1. Схема механізму управління фінансовим забезпеченням утворення основних засобів машинобудівних підприємств

При аналізі зовнішнього середовища досліджуються ринкове оточення та чинники макросередовища. Аналіз ринкового оточення включає аналіз ринків збуту, цін на ринках ресурсів, конкурентів, постачальників. Ці напрями аналізу належать до економічного аналізу та здійснюються економічним відділом.

При аналізі чинників макросередовища доцільно дослідити ті, які впливають на формування джерел фінансування інвестицій в основний капітал в Україні. Це такі монетарні чинники: висока вартість фінансових ресурсів; високе значення облікової ставки НБУ; недостатність у банків довгострокових кредитних ресурсів, які є джерелом кредитування інвестицій в основний капітал. Крім вищезазначеного, на формування джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств значно вплинули девальвація гривні в 2014–2016 рр., поглиблення кризових явищ в економіці.

Джерелами інформації для аналізу зовнішнього середовища є дані маркетингових досліджень (в частині ринкового оточення) та дані Державного комітету статистики і Національного банку України (в частині аналізу чинників макросередовища).

Аналіз внутрішнього середовища полягає в накопиченні інформації про особливості діяльності підприємства та його бізнес-процеси. Такі дані надаються відповідними відділами підприємства з урахуванням специфіки і функцій конкретних відділів. З формуванням інформаційних потоків стосовно управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів відтворення пов'язані такі структурні підрозділи машинобудівних підприємств: відділ головного механіка, відділ головного технолога, цехи основного виробництва, бухгалтерія, економічний відділ, фінансовий відділ.

Джерелами інформації для аналізу внутрішнього середовища є дані фінансового та управлінського обліку.

На третьому етапі формуються інформаційні потоки, пов'язані з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів. Наповнення інформаційних потоків управління фінансовим забезпеченням відтворенням основних засобів буде складатись з інформації про наявність та технічний стан основних засобів, про фінансовий стан підприємства, про фінансове забезпечення відтворення основних засобів. Інформація нагромаджується, і проводиться її подальше структурування та аналіз в розрізі бізнес-процесів, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів підприємства. Окремо увага приділяється тим об'єктам основних засобів, які використовуються в діяльності підприємства більш інтенсивно та обслуговують основні бізнес-процеси.

Четвертий етап пов'язаний з визначенням потреби в основних засобах машинобудівного підприємства. потреба в основних засобах підприємства, виходячи з перспектив його розвитку, в фінансовому забезпеченні відтворення основних засобів відповідно до необхідних змін в кількості та якості основних засобів.

Визначаються критерії та обмеження для прийняття управлінських рішень щодо управління фінансовим забезпеченням відтворення основних за-

собів. Як критерії при прийнятті відносно фінансового забезпечення відтворення основних засобів можуть використовуватись мінімум середньозваженої вартості джерел фінансування, рівень ризиків, пов'язаних з цими процесами. Обмеження для прийняття управлінських рішень щодо управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів пов'язані з наявними у підприємства ресурсами, перш за все фінансовими, та доступом до їх збільшення в разі необхідності.

Основою для прийняття рішень відповідно до визначення потреби в основних засобах виступають результати аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища, які містять дані про виробничі і фінансові можливості, потреби підприємства в формуванні матеріально-технічної бази і показники ринкового оточення та чинників макросередовища.

П'ятий етап – виділення видів та форм відтворення основних засобів. Залежно від результатів виділяють просте та розширене відтворення основних засобів.

При простому відтворенні основних засобів відбувається їх відновлення в обсязі, в якому вони були зношені. Формами простого відновлення є заміна зношених основних засобів в результаті придбання аналогічних нових, а також всі види ремонтів: поточного, середнього, капітального.

На цьому етапі задіяні відділ головного механіка, бухгалтерія. Відділ головного механіка розробляє й затверджує річні й місячні графіки планово-запобіжного ремонту, проводить аналіз економічної діяльності всіх ланок ремонтної служби; розробляє графіки технічного обслуговування й ремонту обладнання (відповідно до затвердженого переліку) і забезпечує їх виконання; аналізує практику експлуатації й ремонту обладнання; проводить перевірку стану технологічної дисципліни проведення ремонтів.

Розширення відтворення основних засобів супроводжується їх зростанням за рахунок збільшення кількості та покращання або придбання більш ефективних основних засобів. Формами розширеного відтворення є модернізація, переоснащення, реконструкція, нове будівництво основних засобів машинобудівних підприємств. При розширеному відтворенні відділ головного механіка бере участь у монтажі, налаштуванні й випробуваннях нового складного обладнання; разом з технічними бюро цехів й іншими підрозділами підприємства бере участь у розробці й впровадженні організаційно-технічних заходів плану технічного розвитку підприємства, реконструкції виробничих ділянок і цехів; розробляє, перевіряє й погоджує технологічні процеси, технічні завдання на проектування спеціального оснащення, нестандартного обладнання й модернізації всіх видів устаткування; готує необхідні матеріали для розрахунків економічної ефективності від впровадження заходів щодо нової техніки.

На шостому етапі здійснюється діагностика рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств. Діагностика рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств здійснюється за такими етапами: групування показників; визначення рангів складових груп показників за їх

рекомендованими значеннями; розрахунок відповідних адитивних показників; бальна оцінка значень адитивних показників; визначення рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів за матричним методом.

Методика діагностики рівня фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємства дозволяє не тільки визначити рівень фінансового забезпечення відтворення основних засобів, але й отримати рекомендації щодо подальших управлінських дій в цьому напрямі. Результати діагностики служать підґрунтям для визначення джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

На сьомому етапі відбувається визначення джерел фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємства.

Склад джерел залежить від виду відтворення (етап 5) та наявності фінансових ресурсів у підприємства. У разі простого відтворення основних засобів джерелом фінансового забезпечення є амортизаційні відрахування. Для розширеного відтворення використовуються прибуток підприємства, довгострокові кредити, кошти, отримані від емісії цінних паперів.

Структура джерел фінансування відтворення основних засобів визначається їх вартістю, умовами залучення, а також впливом змін в капіталі підприємства в результаті дій щодо фінансового забезпечення відтворення основних засобів на його фінансовий стан. Визначається середньозважена вартість джерел, залучених для фінансування відтворення основних засобів. Рішення щодо вибору варіанта фінансового забезпечення залежить від вартості джерел.

Восьмий етап – виділення та оцінка ризиків. Виявляються та оцінюються ризики, пов'язані з акумулюванням фінансових ресурсів, потрібних для відтворення основних засобів підприємства, ризики, пов'язані з виробничою діяльністю машинобудівних підприємств, в якій і використовуються основні засоби, ризики, пов'язані з управлінням фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств. У результаті менеджмент підприємства отримує інформацію щодо впливу ризиків на формування фінансового забезпечення відтворення основних засобів, на якій базується прийняття остаточного рішення щодо формування фінансового забезпечення відтворення основних засобів, його складу та структури.

На дев'ятому етапі формується фінансове забезпечення відтворення основних засобів машинобудівного підприємства. Проводяться дії щодо залучення необхідної величини джерел для відтворення основних засобів. На цьому етапі задіяні фінансовий відділ, економічний відділ, бухгалтерія.

Десятий етап – оцінка результатів процесу фінансового забезпечення відтворення основних засобів. Проводиться оцінка та моніторинг показників, які характеризують результати процесу фінансового забезпечення основних засобів. Оцінюються показники технічного стану основних засобів, ефективності їх використання, показники рентабельності та фінансового стану підприємства після здійснення заходів з фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

Висновки. Таким чином, використання механізму передбачає спільні дії структурних підрозділів, задіяних процесах, пов'язаних з управлінням фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств на всіх його етапах, комплексний моніторинг зовнішнього та внутрішнього середовища, а також цілеспрямовану реалізацію заходів щодо покращання фінансового забезпечення відтворення основних засобів машинобудівних підприємств. Механізм управління фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств удосконалено за рахунок введення додаткових елементів: формування інформаційних потоків, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів та виявлення ризиків.

Потребують обґрунтування питання визначення та оцінки ризиків. Подальше дослідження ризиків, пов'язаних з фінансовим забезпеченням відтворення основних засобів машинобудівних підприємств, має стати підґрунтям для визначення більш доцільних джерел фінансування основних засобів.

Список використаних джерел

1. Астапова Г.В. Фінансові механізми відтворення та оновлення основних фондів підприємств: монографія / Г.В. Астапова, С.Т. Пілецька, І.В. Біскупська. – К: НАУ, 2012. – 200 с.
2. Балабанюк Ж.М. Механізм управління організацією: сутність поняття та пропозиції щодо оцінки його ефективності [Електронний ресурс] / Ж.М. Балабанюк // Управління економічною діяльністю промислових підприємств в системі сучасних глобалізаційних процесів: I Міжнародна науково-практичної Internet-конф., 15 червня 2011 р.: тези доповідей. – Режим доступу: http://mev.khnu.km.ua/load/mizhnarodna_naukovo_praktichna_internet_konferencija/1_formuvannja_ta_ocinka_efektivnosti_funkcionuvannja_mekhanizmv_upravlinnja_dijalnistju_pidpriemstv/2-1-0-47
3. Єфіменко Н.А. Механізм управління відтворенням якості основного капіталу машинобудівних підприємств [Електронний ресурс] / Н.А. Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 7(109). – С. 94–102.
4. Приварникова І.Ю. Система управління використанням та оновленням основних засобів промислових підприємствах [Електронний ресурс] / І.Ю. Приварникова // Економічний простір: зб. наук. праць. – 2011. – № 47. – С. 268–280.
5. Прунцева Г.О. Концептуальна модель управління процесом фінансування розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / Г.О. Прунцева // Регіональна економіка. – 2013. – № 3. – С. 130–135.
6. Фурсов О.І. Формування організаційно-економічного механізму управління основними засобами в умовах реструктуризації підприємств [Електронний ресурс] / О.І. Фурсов // Держава та регіони. Серія: економіка та підприємництво. – 2010. – № 1. – С. 198–205.

References

1. Astapova, G.V., Piletsky, ST, Biskupska, I.V. (2012). *Finansovi mekhanizmy vidtvorennia ta onovlennia osnovnykh fondiv pidprijemstv: monohrafiia* [Financial mechanisms play and new capital assets: monograph]. Kyiv, NAU, 200 p.

2. Balabanyuk, J.M. (2011). *Mekhanizm upravlinnia orhanizatsiiei: sutnist' poniattia ta propozytii schodo otsinky joho efektyvnosti* [The mechanism of management of the organization: the essence of the concept and suggestions for its effectiveness]. *I Mizhnarodna naukovo-praktychnoi Internet-konf. "Upravlinnia ekonomichnoiu diial'nistiu promyslovykh pidprijemstv v systemi suchasnykh hlobalizatsijnykh protsesiv"* [Proc. 1th Int. Symp. "Management of economic activities of industrial enterprises in the system of modern globalization"]. [Online], Available at: http://mev.khnu.km.ua/load/mizhnarodna_naukovo_praktychna_internet_konferencija/1_formuvannja_ta_ocinka_efektivnosti_funkcionuvannja_mekhanizmiv_upravlinnja_dijalnistju_pidprijemstv/2-1-0-47 (Accessed 17 November 2016).

3. Fursov O.I. (2010). *Formuvannia orhanizatsijno-ekonomichnoho mekhanizmu upravlinnia osnovnymy zasobamy v umovakh restrukturyzatsii pidprijemstv* [Formation of the organizational-economic mechanism of fixed assets in terms of enterprise restructuring]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: ekonomika ta pidprijemnytstvo* [Countries and regions. Series: economics and business], no. 1, pp. 198-205.

4. Pruntseva H.O. (2013). *Kontseptual'na model' upravlinnia protsesom finansuvannia rozshyrenoho vidtvorennia sil's'kohospodars'kykh pidprijemstv* [Conceptual model of process control financing expanded reproduction farms]. *Rehional'na ekonomika* [Regional Economics], no. 3, pp. 130-135.

5. Pryvarnykova I.Yu. (2011). *Systema upravlinnia vykorystanniam ta onovlenniam osnovnykh zasobiv promyslovykh pidprijemstvakh* [The management system use and fixed assets industrial]. *Ekonomichnyj prostir: Zbirnyk naukovykh prats'* [Economic Space: Collected Works.], no. 47, pp. 268-280.

6. Yefimenko N.A. (2010). *Mekhanizm upravlinnia vidtvorenniam iakosti osnovnoho kapitalu mashynobudivnykh pidprijemstv* [The management mechanism of reproduction of fixed assets quality of machinery enterprises]. *Aktual'ni problemy ekonomiky* [Recent economic problems], no. 7(109), pp. 94-102.

Рассмотрен механизм управления финансовым обеспечением воспроизводства основных средств машиностроительных предприятий. Дана характеристика составляющих механизма управления финансовым обеспечением воспроизводства основных средств предприятий машиностроения. Предложены направления совершенствования механизма управления финансовым обеспечением воспроизводства основных средств машиностроительных предприятий за счет введения дополнительных элементов формирования информационных потоков, связанных с финансовым обеспечением воспроизводства основных средств и выявление рисков.

Ключевые слова: основные средства, механизм управления, финансовое обеспечение воспроизводства основных средств.

The article deals with the management mechanism financing reproduction of fixed assets of machinery enterprises. Characterize components of the management mechanism financing reproduction of fixed assets of machinery enterprises is grounded. Directions improving the management mechanism financing reproduction of fixed assets of machinery enterprises by introducing additional elements: the formation of information flows associated with the financing reproduction of fixed assets and identify risks.

Key words: *fixed assets, management mechanism, financing reproduction of fixed assets.*

Одержано 28.10.2016